

ภาค 2
ธรรมนูญศาลทหาร
บทที่ 1
ข้อความเบื้องต้น

เมื่อทหารกระทำความผิด วิธีที่จะลงโทษทหารที่กระทำความผิดมี 2 วิธี คือ ผู้บังคับบัญชาลงทัณฑ์ทางวินัยอย่างหนึ่ง นำตัวผู้กระทำความผิดขึ้นศาลอีกอย่างหนึ่ง

กฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารนั้นแต่เดิมมี 2 ฉบับ คือ ฉบับหนึ่งใช้สำหรับทหารบก ออกใช้เมื่อ ร.ศ.126 (พ.ศ.2450) เรียกชื่อว่า พระธรรมนูญศาลทหารบก ร.ศ.126 อีกฉบับหนึ่งใช้สำหรับทหารเรือ ออกใช้เมื่อ ร.ศ.127 (พ.ศ. 2451) เรียกชื่อว่า พระธรรมนูญศาลทหารเรือ ร.ศ.127

ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2465 ได้ยกเลิกพระธรรมนูญศาลทหารบก ร.ศ.126 แล้วใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารบก พ.ศ. 2465 แทน

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2477 ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารบก พ.ศ.2465 และพระธรรมนูญศาลทหารเรือ ร.ศ. 127 แล้วใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พุทธศักราช 2477 แทน ทั้งนี้โดยรวมธรรมนูญศาลทหารบกและธรรมนูญศาลทหารเรือเข้าไว้เป็นฉบับเดียวกัน

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2498 ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พุทธศักราช 2477 แล้วใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 แทน และใช้ตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้

พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรวม 8 ครั้ง โดยพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503 พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2506 พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2511 ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 302 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2520 ประกาศคณะปฏิวัติ (ฉบับที่ 25) ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2520 พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2526 และพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2526

พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ นอกจากจะได้บัญญัติถึงการจัดตั้งศาลทหารทั้งในเวลาปกติและในเวลาไม่ปกติแล้ว ยังได้บัญญัติถึงวิธีพิจารณาความอาญาทหารอีกด้วย

บทที่ 2

ลักษณะทั่วไปของศาลทหาร

การตั้งศาลทหารเป็นการจัดตั้งตามความจำเป็นของสภาพและเหตุการณ์ของบ้านเมือง คือในเวลาที่บ้านเมืองมีสภาพเป็นปกติมีความสงบเรียบร้อยก็จัดตั้งศาลทหารในเวลาปกติ แต่ในเวลาที่มีการรบหรือสถานการณ์สงคราม หรือได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก ก็มีศาลทหารในเวลาไม่ปกติเกิดขึ้น หรือเมื่อหน่วยทหารปฏิบัติหน้าที่อยู่นอกราชอาณาจักร หรือกำลังเดินทางเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักร จะตั้งศาลประจำหน่วยทหารนั้นก็ได้อีก หรือเมื่อหน่วยทหารหรือเรือรบอยู่ในยุทธบริเวณจะตั้งศาลอาญาศึกก็ได้

ศาลทหารสังกัดกระทรวงกลาโหม

ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 กำหนดให้ศาลทหารทุกศาลสังกัดอยู่ในกระทรวงกลาโหม และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบในงานราชการของศาลทหารให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย แต่การพิจารณาคดีตลอดถึงการที่จะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาบังคับคดีนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของศาลทหารโดยเฉพาะ และโดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ให้เจ้ากรมพระธรรมนูญวางระเบียบราชการของศาลทหารและอัยการทหาร เพื่อให้กิจการของศาลทหารและอัยการทหารดำเนินไปโดยเรียบร้อย

กรมพระธรรมนูญเป็นส่วนราชการขึ้นต่อสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม กิจการศาลทหารและอัยการทหารอยู่ในหน้าที่ของกรมนี้ เจ้ากรมพระธรรมนูญได้ออกระเบียบรวม 2 ฉบับ คือ ระเบียบราชการศาลทหาร พ.ศ. 2500 ฉบับหนึ่ง และระเบียบราชการอัยการทหาร พ.ศ. 2500 อีกฉบับหนึ่ง

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจการศาลทหาร

ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 บัญญัติว่า ให้มีตุลาการพระธรรมนูญ อัยการทหาร นายทหารพระธรรมนูญ และจำศาล หรือผู้ช่วยตำแหน่งดังกล่าว

ตามจำนวนที่กระทรวงกลาโหมกำหนด และคุณสมบัติ พื้นความรู้ และอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เหล่านี้ให้เป็นที่กระทรวงกลาโหมกำหนด กระทรวงกลาโหมได้กำหนดในเรื่องนี้เป็นข้อบังคับกระทรวงกลาโหม รวม 4 ฉบับ คือ

1. ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยตุลาการทหาร พ.ศ.2528
2. ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยอัยการทหาร พ.ศ.2499
3. ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยนายทหารพระธรรมนูญ พ.ศ.2499
4. ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยเจ้าศาลทหาร พ.ศ.2526

ศาลทหารแบ่งเป็นสามชั้น

ศาลทหารแบ่งเป็นสามชั้นเช่นเดียวกับศาลพลเรือน คือ แบ่งเป็นศาลทหารชั้นต้น ศาลทหารกลาง และศาลทหารสูงสุด

ในเวลาที่มีการรบหรือการสงครามหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก จะให้มีศาลอาญาศึกก็ได้

ศาลทหารชั้นต้น ได้แก่ศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารกรุงเทพ และศาลประจำหน่วยทหาร

ศาลทหารกลาง คือศาลอุทธรณ์ของทหาร มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารชั้นต้น

ศาลทหารสูงสุด คือศาลฎีกาของทหาร มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารกลาง

การแบ่งเขตพื้นที่ของทหาร

ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498 กำหนดให้ทุกจังหวัดทหารมีศาลจังหวัดทหารศาลหนึ่ง เว้นแต่จังหวัดที่ตั้งกองบัญชาการมณฑลทหาร และให้ทุกมณฑลทหารมีศาลมณฑลทหารศาลหนึ่ง เว้นแต่มณฑลทหารที่ตั้งศาลทหารกรุงเทพ ศาลทหารเหล่านี้อาจไปนั่งพิจารณา ณ ที่ใดภายในเขตอำนาจได้ตามความจำเป็น

การแบ่งเขตพื้นที่ของทหารนั้น แบ่งเป็นมณฑลทหารและจังหวัดทหาร แต่เดิมเมื่อก่อน พ.ศ.2494 เขตพื้นที่ของทหารแบ่งเป็นเขตพื้นที่ของทหารบกส่วนหนึ่ง และแบ่ง

เป็นเขตพื้นที่ของทหารเรือส่วนหนึ่ง กล่าวคือ ได้แบ่งเขตพื้นที่แถบจังหวัดที่อยู่ติดกับทะเล เป็นเขตพื้นที่ของมณฑลทหารเรือ และจังหวัดทหารเรือ แต่ในปัจจุบันนี้เขตพื้นที่ทั้งหมด แบ่งเป็นเขตพื้นที่ของมณฑลทหารบก และจังหวัดทหารบกทั้งสิ้น

มณฑลทหารบกในขณะนี้มี 13 มณฑลทหารบกที่ตั้งกองบัญชาการดังนี้

- มณฑลทหารบกที่ 11 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่กรุงเทพมหานคร
- มณฑลทหารบกที่ 12 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรี
- มณฑลทหารบกที่ 13 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดชลบุรี
- มณฑลทหารบกที่ 14 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดชลบุรี
- มณฑลทหารบกที่ 21 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา
- มณฑลทหารบกที่ 22 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี
- มณฑลทหารบกที่ 23 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น
- มณฑลทหารบกที่ 24 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี
- มณฑลทหารบกที่ 31 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดนครสวรรค์
- มณฑลทหารบกที่ 32 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดลำปาง
- มณฑลทหารบกที่ 33 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่
- มณฑลทหารบกที่ 41 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
- มณฑลทหารบกที่ 42 ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดสงขลา

มณฑลทหารบกทุกแห่งมีศาลมณฑลทหารตั้งอยู่ เว้นแต่มณฑลทหารบกที่ 11 ไม่มีศาล
มณฑลตั้งอยู่ เพราะมณฑลทหารบกที่ 11 เป็นที่ตั้งศาลทหารกรุงเทพ

เขตพื้นที่ของมณฑลทหารบกและจังหวัดทหารบก มีดังนี้

1. มณฑลทหารบกที่ 11 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่ ดังนี้

1.1 จังหวัดทหารบกกรุงเทพ มีเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม
จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

1.2 จังหวัดทหารบกกาญจนบุรี มีเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัด
สุพรรณบุรี

1.3 จังหวัดทหารบกเพชรบุรี มีเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์

1.4 จังหวัดทหารบกราชบุรี มีเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทร
สงคราม

2. มณฑลทหารบกที่ 12 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่ ดังนี้

2.1 จังหวัดทหารบกปราจีนบุรี มีเขตพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัด
นครนายก

2.2 จังหวัดทหารบกฉะเชิงเทรา มีเขตพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.3 จังหวัดทหารบกสระแก้ว มีเขตพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

3. มณฑลทหารบกที่ 13 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่ ดังนี้

3.1 จังหวัดทหารบกฉะบุรี มีเขตพื้นที่จังหวัดฉะบุรี จังหวัดชัยนาท
จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง

3.2 จังหวัดทหารบกสระบุรี มีเขตพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดพระนคร
ศรีอยุธยา

4. มณฑลทหารบกที่ 14 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกชลบุรี ซึ่งมีเขตพื้นที่
จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดตราด และจังหวัดระยอง

5. มณฑลทหารบกที่ 21 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่ ดังนี้

5.1 จังหวัดทหารบกนครราชสีมา มีเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และ
จังหวัดชัยภูมิ

5.2 จังหวัดทหารบกบุรีรัมย์ มีเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

5.3 จังหวัดทหารบกสุรินทร์ มีเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์

6. มณฑลทหารบกที่ 22 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่กับ ดังนี้

6.1 จังหวัดทหารบกอุบล มีเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดมุกดาหาร

จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอำนาจเจริญ

6.2 จังหวัดทหารบกร้อยเอ็ด มีเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร

7. มณฑลทหารบกที่ 23 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่กับ ดังนี้

7.1 จังหวัดทหารบกขอนแก่น มีเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์

และจังหวัดมหาสารคาม

7.2 จังหวัดทหารบกเลย มีเขตพื้นที่จังหวัดเลย

8. มณฑลทหารบกที่ 24 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่กับ ดังนี้

8.1 จังหวัดทหารบกอุดร มีเขตพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และ
จังหวัดหนองบัวลำภู

8.2 จังหวัดทหารบกนครพนม มีเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม

8.3 จังหวัดทหารบกสกลนคร มีเขตพื้นที่จังหวัดสกลนคร

9. มณฑลทหารบกที่ 31 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่กับ ดังนี้

9.1 จังหวัดทหารบกนครสวรรค์ มีเขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัด
กำแพงเพชร และจังหวัดอุทัยธานี

9.2 จังหวัดทหารบกตาก มีเขตพื้นที่จังหวัดตาก

9.3 จังหวัดทหารบกเพชรบูรณ์ มีเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดนิคมิจิตร

9.4 จังหวัดทหารบกพิษณุโลก มีเขตพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัย

10. มณฑลทหารบกที่ 32 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่กับ ดังนี้

10.1 จังหวัดทหารบกลำปาง มีเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง

10.2 จังหวัดทหารบกพะเยา มีเขตพื้นที่จังหวัดพะเยา

- 10.3 จังหวัดทหารบกน่าน มีเขตพื้นที่จังหวัดน่าน
- 10.4 จังหวัดทหารบกอุดรดิตถ์ มีเขตพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ และจังหวัดแพร่
- 11. มณฑลทหารบกที่ 33 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่กับ ดังนี้
 - 11.1 จังหวัดทหารบกเชียงใหม่ มีเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดลำพูน
 - 11.2 จังหวัดทหารบกเชียงราย มีเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย
- 12. มณฑลทหารบกที่ 41 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่กับ ดังนี้
 - 12.1 จังหวัดทหารบกนครศรีธรรมราช มีเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากอำเภอทุ่งสง จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต
 - 12.2 จังหวัดทหารบกชุมพร มีเขตพื้นที่จังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง
 - 12.3 จังหวัดทหารบกทุ่งสง มีเขตพื้นที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง
 - 12.4 จังหวัดทหารบกสุราษฎร์ธานี มีเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 13. มณฑลทหารบกที่ 42 มีเขตพื้นที่ตลอดเขตจังหวัดทหารบกที่ขึ้นอยู่กับ ดังนี้
 - 13.1 จังหวัดทหารบกสงขลา มีเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสตูล
 - 13.2 จังหวัดทหารบกปัตตานี มีเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา

ศาลทหารนั่งพิจารณาภายในเขตอำนาจที่ได้ก้ได้

ศาลมณฑลทหารและศาลจังหวัดทหาร อาจไปนั่งพิจารณา ณ ที่ใดภายในเขตอำนาจได้ตามความจำเป็น เช่น มีนายทหารชั้นสัญญาบัตรกระทำความผิดที่จังหวัดชุมพรคดีเกินอำนาจที่ศาลจังหวัดทหารบกชุมพรจะพิจารณาพิพากษาคดีนี้ก็ต้องฟ้องที่ศาลมณฑลทหารบกที่ 41 ซึ่งตั้งอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการดำเนินคดีนั้น พยานหลักฐานต่าง ๆ อยู่ที่จังหวัดชุมพร เพื่อความสะดวกศาลมณฑลทหารบกที่ 41 ก็จะไปนั่งพิจารณาที่ศาลจังหวัดทหารบกชุมพร และกระทำในฐานะเป็นศาลมณฑลทหารบกที่ 41

การตั้งศาลประจำหน่วยทหาร

ศาลประจำหน่วยทหารจัดตั้งขึ้นได้เฉพาะเมื่อหน่วยทหารปฏิบัติหน้าที่อยู่นอกราชอาณาจักรหรือกำลังเดินทางเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักร และหน่วยทหารนั้นมีกำลังทหารไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน กำลังทหารจำนวนเท่าใดจึงจะถือว่าไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพันนั้นกระทรวงกลาโหมได้กำหนดไว้ดังนี้

1. หน่วยทหารซึ่งอัตรากำลังได้จัดเป็นหน่วยตั้งแต่หนึ่งกองพันขึ้นไป
2. หน่วยทหารซึ่งอัตรากำลังได้จัดเป็นหน่วยตั้งแต่หนึ่งฝูงบินขึ้นไป
3. หน่วยเรือของกองทัพเรือ
 - ก. เรือชั้น 1 ตั้งแต่หนึ่งลำขึ้นไป
 - ข. หมู่เรือหรือหมวดเรือซึ่งมีจำนวนตั้งแต่สองลำขึ้นไป
4. กำลังทหารที่ได้จัดตาม 1, 2 และ 3, เมื่อได้จัดให้เป็นหน่วยมีกำลังทหารรวมได้ไม่น้อยกว่า 500 คน และผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารนั้นมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้บังคับกองพัน ผู้บังคับการเรือชั้น 1 ผู้บังคับฝูงบินหรือเทียบเท่า

อำนาจศาลทหาร

ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาชาวบพทลงโทษผู้กระทำความผิดออกกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำความผิดและมีอำนาจส่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ศาลทหารมีอำนาจส่งลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้ ทั้งทหารและพลเรือน และความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นความผิดที่ไม่ลบล้างความผิดที่ผู้ละเมิดอำนาจศาลได้กระทำขึ้นในความผิดฐานอื่น แต่ความผิดฐานอื่นนั้นถ้าผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ก็จะต้องไปดำเนินคดีในศาลพลเรือน

คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารซึ่งจะต้องดำเนินคดีในศาลพลเรือน มีดังต่อไปนี้คือ

1. คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำความผิดด้วยกัน กล่าวคือ ทหารกับพลเรือนกระทำความผิดด้วยกัน ต้องดำเนินคดีในศาล

ผลเรือน ในกรณีที่ปรากฏว่าจำเลยเป็นทหาร แต่พรรคพวกของจำเลยที่หลบหนีไปจับตัวไม่ได้ ไม่ปรากฏชัดว่าเป็นทหารหรือผลเรือน ต้องถือว่าเป็นผลเรือน

การกระทำผิดด้วยกัน ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องที่ทหารกับผลเรือนร่วมกันกระทำผิดเสมอไป ทหารซบถโดยประมาทและผลเรือนซบถโดยประมาทเป็นเหตุให้คนตายถือว่าทั้งทหารและผลเรือนกระทำผิดด้วยกัน คดีไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

ตามทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ในคดีที่กล่าวหาว่าทหารและผลเรือนกระทำผิดด้วยกัน พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผลเรือนไม่ได้กระทำผิดด้วย และสั่งไม่ฟ้องผลเรือนนั้นแล้ว สำนวนจึงจะส่งไปยังอัยการทหารเพื่อพิจารณาต่อไป

2. คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลผลเรือน กล่าวคือ คดีที่ทหารกระทำผิดเกี่ยวข้องกับคดีที่ผลเรือนกระทำผิด ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร เช่น ทหารกับผลเรือนวิวาททำร้ายซึ่งกันและกัน ต้องฟ้องทั้งทหารและผลเรือนในศาลผลเรือน จะแยกฟ้องทหารในศาลทหารไม่ได้ เพราะถือว่าเป็นคดีเกี่ยวข้องกัน

3. คดีที่ต้องดำเนินในศาลเยาวชนและครอบครัวกล่าวคือ บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ถ้ากระทำผิดในขณะที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องขึ้นศาลเยาวชนและครอบครัว ก็จะดำเนินคดีในศาลทหารไม่ได้ ต้องดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว

4. คดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร กล่าวคือ เมื่อมีการดำเนินคดีใดในศาลทหารแล้ว ปรากฏข้อเท็จจริงตามทางพิจารณาต่อศาลว่า คดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ศาลทหารก็จะนิพากษายกฟ้องเพื่อนำคดีนั้นไปฟ้องต่อศาลผลเรือนต่อไป

อย่างไรก็ตาม สำหรับคดีที่ไปสู่ศาลผลเรือนมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกับศาลทหารกล่าวคือ เมื่อศาลผลเรือนได้สั่งรับประทับฟ้องไว้แล้ว แม้จะปรากฏตามทางพิจารณาในภายหลังว่าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ก็ให้ศาลผลเรือนมีอำนาจพิจารณานิพากษาได้

บทที่ 3 ศาลทหารในเวลาปกติ

1. บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ศาลทหารจัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการกระทำผิดบางประเภท หรือเพื่อพิจารณาพิพากษาบุคคลบางจำพวก ซึ่งจำเป็นจะต้องให้ชั้นศาลทหาร ดังนั้นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในเวลาปกติจึงอาจเป็นทหารหรือพลเรือนก็ได้ กฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร กำหนดบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารไว้ดังนี้

1.1 นายทหารชั้นสัญญาบัตรประจำการ

1.2 นายทหารชั้นสัญญาบัตรนอกประจำการ เฉพาะเมื่อกระทำผิดต่อคำสั่งหรือข้อบังคับกัมประมวลกฎหมายอาญาทหาร

1.3 นายทหารประทวนและพลทหารกองประจำการ หรือประจำการ หรือบุคคลที่รับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยกำรรับราชการทหาร

1.4 นักเรียนทหารตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด

1.5 ทหารกองเกินที่ผูกเข้ากองประจำการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้รับตัวไว้เพื่อให้เข้ารับราชการประจำการอยู่ในหน่วยทหาร

1.6 พลเรือนที่สังกัดอยู่ในราชการทหาร เมื่อกระทำผิดในหน้าที่ราชการทหาร หรือกระทำผิดอย่างอื่นเฉพาะในหรือบริเวณที่ตั้งหน่วยทหาร ที่พักร้อน พักแรม เรืออากาศยานหรือยานพาหนะใด ๆ ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ทหาร

1.7 บุคคลที่ต้องขัง หรืออยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารโดยชอบด้วยกฎหมาย

1.8 เซลยศึก หรือชนชาติศัตรู ซึ่งอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารดังกล่าวข้างต้น จึงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

ก. บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารโดยสภาพ ได้แก่บุคคลตาม 1.1, 1.3, 1.4, 1.5, 1.7 และ 1.8

ข. บุคคลซึ่งโดยสภาพแล้วไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร เว้นแต่จะได้กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ได้แก่บุคคลใน 1.2 และ 1.6

นายทหารชั้นสัญญาบัตรประจำการ คือ ผู้ซึ่งได้รับยศทหารตั้งแต่ ร้อยตรี เรือตรี หรือเรืออากาศตรี ขึ้นไป รวมทั้งผู้ซึ่งได้ว่าที่ยศในชั้นนั้น ๆ ซึ่งอยู่ในประจำการ กล่าวคือ มีตำแหน่งหน้าที่ราชการประจำในกระทรวงกลาโหม

นายทหารชั้นสัญญาบัตร มียศตามลำดับดังนี้

ทหารบก	ทหารเรือ	ทหารอากาศ
จอมพล	จอมพลเรือ	จอมพลอากาศ
พลเอก	พลเรือเอก	พลอากาศเอก
พลโท	พลเรือโท	พลอากาศโท
พลตรี	พลเรือตรี	พลอากาศตรี
พลจัตวา	พลเรือจัตวา	พลอากาศจัตวา
พันเอก	นาวาเอก	นาวาอากาศเอก
พันโท	นาวาโท	นาวาอากาศโท
พันตรี	นาวาตรี	นาวาอากาศตรี
ร้อยเอก	เรือเอก	เรืออากาศเอก
ร้อยโท	เรือโท	เรืออากาศโท
ร้อยตรี	เรือตรี	เรืออากาศตรี

นายทหารชั้นสัญญาบัตรนอกประจำการ ซึ่งอยู่ในข่ายที่กระทำผิดต่อคำสั่งหรือข้อบังคับ ตามประมวลกฎหมายอาญาทหารนั้น ได้แก่ นายทหารกองหนุน นายทหารนอกราชการ และนายทหารพันราชการ

นายทหารกองหนุน คือ นายทหารซึ่งไม่มีตำแหน่งราชการประจำในกระทรวงกลาโหม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ นายทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัด และนายทหารกองหนุนไม่มีเบี้ยหวัด

นายทหารกองหนุนจะอยู่ในประเภทกองหนุนได้ไม่เกินกำหนดอายุ ดังนี้

นายร้อย นายเรือ และนายเรืออากาศ อายุครบ 45 ปี

พันตรี พันโท นาวาตรี นาวาโท นาวาอากาศตรี และนาวาอากาศโท อายุครบ 50 ปี แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจะสั่งให้ผู้ซึ่งมีอายุเกินกำหนดนี้คงอยู่ในประเภทกองหนุนต่อไปอีกเป็นพิเศษได้ แต่อายุต้องไม่เกิน 55 ปี

พันเอก นาวาเอก นาวาอากาศเอก และนายพล อายุครบ 55 ปี

นายทหารกองหนุนโดยปกติมีหน้าที่เข้ารับราชการปีหนึ่งไม่เกิน 2 เดือน และมีหน้าที่เข้ารับราชการในขณะที่มีราชการพิเศษตามคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในขณะเข้ารับราชการให้ถือว่านายทหารกองหนุนนั้นเป็นนายทหารประจำการชั่วคราว และให้ได้รับเงินเดือนเท่าที่ได้รับเมื่อก่อนออกจากประจำการ นอกจากนี้เมื่อมีราชการสงคราม หรือประกาศระดมพล หรือประกาศใช้กฎอัยการศึกในเขตท้องที่ซึ่งตนตั้งภูมิลำเนาอยู่ แม้จะไม่ได้รับคำสั่งเรียกร้องประการใด นายทหารกองหนุนก็ต้องไปรายงานตนเองยังที่ว่าการหน่วยที่ตนสังกัดโดยเร็วที่สุด

นายทหารนอกราชการ คือ นายทหารซึ่งไม่มีตำแหน่งราชการประจำในกระทรวงกลาโหม นายทหารซึ่งมีอายุเกินกว่าเกษียณอายุกองหนุนก็จะเป็นนายทหารประเภทนี้ นายทหารนอกราชการไม่มีหน้าที่เข้ารับราชการในเวลาปกติ แต่เมื่อมีราชการสงคราม หรือประกาศระดมพล หรือประกาศใช้กฎอัยการศึกในเขตท้องที่ซึ่งตนตั้งภูมิลำเนาอยู่ แม้จะไม่ได้รับคำสั่งเรียกร้องประการใด นายทหารนอกราชการก็ต้องไปรายงานตนเองยังที่ว่าการหน่วยที่ตนสังกัดเช่นเดียวกับนายทหารกองหนุน

นายทหารนอกราชการอยู่ในประเภทนอกราชการได้ไม่เกินกำหนดอายุ ดังนี้

นายร้อย นายเรือ และนายเรืออากาศ อายุครบ 55 ปี

พันตรี พันโท นาวาตรี นาวาโท นาวาอากาศตรี และนาวาอากาศโท อายุครบ 60 ปี

พันเอก นาวาเอก นาวาอากาศเอก และนายพล อายุครบ 65 ปี

นายทหารพันราชการ คือ นายทหารซึ่งไม่มีตำแหน่งราชการประจำในกระทรวงกลาโหม นายทหารซึ่งมีอายุเกินกว่าเกษียณอายุนอกราชการก็จะเป็น นายทหารประเภทนี้ นายทหารพันราชการไม่มีหน้าที่ต้องเข้ารับราชการทหารอย่างใด ๆ แต่ก็ยังคงต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ คำสั่ง และแบบธรรมเนียมทหาร

นายทหารประทวน คือ ผู้ซึ่งได้รับยศทหารต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร นายทหารประทวนมียศตามลำดับดังนี้

ทหารบก	ทหารเรือ	ทหารอากาศ
นายดาบ		
จ่าสิบเอก	พันจ่าเอก	พันจ่าอากาศเอก
จ่าสิบโท	พันจ่าโท	พันจ่าอากาศโท
จ่าสิบตรี	พันจ่าตรี	พันจ่าอากาศตรี
สิบเอก	จ่าเอก	จ่าอากาศเอก
สิบโท	จ่าโท	จ่าอากาศโท
สิบตรี	จ่าตรี	จ่าอากาศตรี

ทหารกองประจำการ หมายความว่าผู้ซึ่งขึ้นทะเบียนกองประจำการ และได้เข้ารับราชการทหารกองประจำการจนกว่าจะได้ปลด ซึ่งตามปกติมีกำหนดสองปี แต่ผู้ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษอาจรับราชการทหารกองประจำการน้อยกว่าสองปีก็ได้

บุคคลซึ่งสำเร็จการฝึกวิชาทหารตามหลักสูตรที่กระทรวงกลาโหมกำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร จะรับราชการทหารกองประจำการน้อยกว่าสองปี หรือขึ้นทะเบียนกองประจำการแล้วปลดเป็นทหารกองหนุน โดยไม่ต้องเข้ารับราชการทหารกองประจำการก็ได้

ทหารประจำการ หมายความว่าทหารซึ่งรับราชการตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด ซึ่งไม่ใช่ทหารกองประจำการ ได้แก่ ทหารทั่วไป อาจเป็นพลทหารประจำการ นายทหารประทวนประจำการ หรือนายทหารชั้นสัญญาบัตรประจำการก็ได้

บุคคลที่รับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร หมายความว่า ความถึงทหารกองเกินหรือทหารกองหนุน ซึ่งถูกเรียกเข้ารับราชการทหารในการเรียกพลเพื่อตรวจสอบ เพื่อฝึกวิชาทหาร หรือเพื่อทดลองความพร้อม และในการระดมพล

นักเรียนทหารตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด ได้แก่ นักเรียนนายร้อย นักเรียนนายเรือ นักเรียนนายเรืออากาศ นักเรียนนายสิบ นักเรียนจำ นักเรียนจำอากาศ เป็นต้น

นักเรียนทหาร เมื่อมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์ให้ขึ้นทะเบียนกองประจำการ ถ้าต้องออกจากนักเรียนในขณะที่อยู่ในกองประจำการยังไม่ครบกำหนด ให้ส่งตัวไปรับราชการในกรมกองทหารจนกว่าจะครบกำหนด

ทหารกองเกินที่ถูกเข้ากองประจำการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้รับตัวไว้ เพื่อให้เข้ารับราชการประจำหน่วยทหาร หมายความว่า ความถึงทหารกองเกินซึ่งได้รับการตรวจเลือกและถูกเข้าเป็นทหารกองประจำการ เมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้รับตัวไว้ เพื่อให้เข้ารับราชการประจำอยู่ในหน่วยทหารแล้ว แม้ยังไม่ทันได้ขึ้นทะเบียนกองประจำการ ก็ถือว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป หากไปกระทำความผิดทางอาญาในขณะนั้น ก็ต้องดำเนินคดีในศาลทหาร

พลเรือนที่สังกัดอยู่ในราชการทหาร ได้แก่ ข้าราชการกลาโหมพลเรือนและคนงาน ซึ่งเมื่อกระทำความผิดในหน้าที่ราชการแล้ว ไม่ว่าจะกระทำความผิด ณ ที่ใด ก็เป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารทั้งสิ้น แต่ถ้ากระทำความผิดอย่างอื่นที่มีใช้กระทำความผิดในหน้าที่ราชการแล้ว จะเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารก็ต่อเมื่อการกระทำความผิดอย่างอื่นนั้นกระทำความเฉพาะในหรือบริเวณอาคาร ที่ตั้งหน่วยทหาร ที่พักร้อน พักแรม เรือ อากาศยาน หรือยานพาหนะใดๆ ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

บุคคลซึ่งต้องขังหรืออยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารโดยชอบด้วยกฎหมาย หมายความว่า ความถึงผู้ต้องขังในเรือนจำทหาร หรือผู้ต้องหาซึ่งถูกเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารควบคุมตัวระหว่างสอบสวน หรือถูกควบคุมตัวในระหว่างการจับกุมของสารวัตรทหาร หรือผู้บังคับบัญชา หรือบุคคลอื่นซึ่งเข้ามาอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามกฎหมายกำหนด

- 3.1.9 ศาลจังหวัดทหารบกร้อยเอ็ด มีเขตอำนาจตลอดท้องที่
จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร
- 3.1.10 ศาลจังหวัดทหารบกเลย มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดเลย
- 3.1.11 ศาลจังหวัดทหารบกนครพนม มีเขตอำนาจตลอดท้องที่
จังหวัดนครพนม
- 3.1.12 ศาลจังหวัดทหารบกสกลนคร มีเขตอำนาจตลอดท้องที่
จังหวัดสกลนคร
- 3.1.13 ศาลจังหวัดทหารบกตาก มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดตาก
- 3.1.14 ศาลจังหวัดทหารบกเพชรบูรณ์ มีเขตอำนาจตลอดท้องที่
จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดพิจิตร
- 3.1.15 ศาลจังหวัดทหารบกพิษณุโลก มีเขตอำนาจตลอดท้องที่
จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัย
- 3.1.16 ศาลจังหวัดทหารบกพะเยา มีเขตอำนาจตลอดท้องที่
จังหวัดพะเยา
- 3.1.17 ศาลจังหวัดทหารบกน่าน มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดน่าน
- 3.1.18 ศาลจังหวัดทหารบกอุดรดิตถ์ มีเขตอำนาจตลอดท้องที่
จังหวัดอุดรดิตถ์ และจังหวัดแพร่
- 3.1.19 ศาลจังหวัดทหารบกเชียงราย มีเขตอำนาจตลอดท้องที่
จังหวัดเชียงราย
- 3.1.20 ศาลจังหวัดทหารบกชุมพร มีเขตอำนาจตลอดท้องที่
จังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง
- 3.1.21 ศาลจังหวัดทหารบกทุ่งสง มีเขตอำนาจตลอดท้องที่
อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง
- 3.1.22 ศาลจังหวัดทหารบกสุราษฎร์ธานี มีเขตอำนาจตลอดท้อง
ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.1.23 ศาลจังหวัดทหารบกปัตตานี มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา

3.2 ศาลมณฑลทหาร มีเขตอำนาจตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารและศาลมณฑลทหาร พ.ศ. 2533 และพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารและศาลมณฑลทหาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537 ดังนี้

3.2.1 ศาลมณฑลทหารบกที่ 12 มีเขตอำนาจตลอดเขตศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสิงห์บุรี และตลอดท้องที่จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครนายก

3.2.2 ศาลมณฑลทหารบกที่ 13 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบกสระบุรี และตลอดท้องที่จังหวัดลพบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง

3.2.3 ศาลมณฑลทหารบกที่ 14 มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดตราด และจังหวัดระยอง

3.2.4 ศาลมณฑลทหารบกที่ 21 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบกบุรีรัมย์ ศาลจังหวัดทหารบกสุรินทร์ และตลอดท้องที่จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ

3.2.5 ศาลมณฑลทหารบกที่ 22 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบกร้อยเอ็ด และตลอดท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอำนาจเจริญ

3.2.6 ศาลมณฑลทหารบกที่ 23 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบกเลย และตลอดท้องที่จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม

3.2.7 ศาลมณฑลทหารบกที่ 24 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบกสกลนคร ศาลจังหวัดทหารบกนครพนม และตลอดท้องที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดหนองบัวลำภู

3.2.8 ศาลมณฑลทหารบกที่ 31 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบกตาก ศาลจังหวัดทหารบกเพชรบูรณ์ ศาลจังหวัดทหารบกพิษณุโลก และตลอด

ห้องที่จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดอุทัยธานี

3.2.9 ศาลมณฑลทหารบกที่ 32 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาล จังหวัดทหารบกพะเยา ศาลจังหวัดทหารบกน่าน ศาลจังหวัดทหารบกอุตรดิตถ์ และตลอดห้องที่จังหวัดลำปาง

3.2.10 ศาลมณฑลทหารบกที่ 33 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาล จังหวัดทหารบกเชียงราย และตลอดห้องที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดลำพูน

3.2.11 ศาลมณฑลทหารบกที่ 41 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาล จังหวัดทหารบกชุมพร ศาลจังหวัดทหารบกทุ่งสง ศาลจังหวัดทหารบกสุราษฎร์ธานี และตลอดห้องที่จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากอำเภอทุ่งสง จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต

3.2.12 ศาลมณฑลทหารบกที่ 42 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาล จังหวัดทหารบกปัตตานี และตลอดห้องที่จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสตูล

3.3 ศาลทหารกรุงเทพ มีเขตอำนาจไม่จำกัดพื้นที่ แต่โดยปกติถ้าการกระทำผิดนั้นเกิดขึ้นในห้องดินที่มีศาลทหาร ก็ให้พิจารณาพิพากษาในศาลทหารห้องดินนั้น

3.4 ศาลประจำหน่วยทหาร มีอำนาจเหนือบุคคลที่สังกัดหน่วยทหารนั้นโดยไม่จำกัดพื้นที่

เมื่อมีคำร้องขอของอัยการทหาร หรือผู้ต้องหา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมีอำนาจสั่งให้ส่งผู้ต้องหาไปดำเนินคดีในศาลทหารตามที่ร้องขอได้

4. ศาลจังหวัดทหาร

4.1 **ที่ตั้ง** ตามจังหวัดทหาร เว้นแต่จังหวัดทหารที่เป็นที่ตั้งกองบัญชาการมณฑลทหาร

4.2 **องค์คณะตุลาการ** มีนายทหารชั้นสัญญาบัตร 2 นาย ตุลาการพระธรรมนูญ 1 นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา

4.3 การแต่งตั้งตุลาการ ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาจังหวัดทหาร ซึ่งเป็นผู้รับมอบพระราชอำนาจเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งนายทหารชั้นสัญญาบัตร ซึ่งรับราชการประจำอยู่ในพื้นที่จังหวัดทหารนั้น ๆ เป็นตุลาการศาลจังหวัดทหาร

4.4 อำนาจพิจารณาคดี ศาลจังหวัดทหารมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีที่จำเลยมียศทหารชั้นสัญญาบัตร

4.5 อำนาจพิพากษา คดีที่กฎหมายมิได้กำหนดอัตราโทษอย่างต่ำ หรือกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ไม่เกินกำหนดนี้ ถ้าศาลจังหวัดทหารเห็นควรยกฟ้องโจทก์ หรือควรถ่วงโทษจำเลยแต่ละกระทงจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับไม่เกินกำหนดนี้ ศาลจังหวัดทหารมีอำนาจพิพากษาได้

คดีที่ศาลจังหวัดทหารมีอำนาจพิจารณา แต่ไม่มีอำนาจพิพากษาได้แก่คดีที่กฎหมายกำหนดโทษไว้สูงกว่าที่ระบุไว้วรรคก่อน หรือคดีที่ศาลจังหวัดทหารเห็นควรลงโทษเกินกว่าอัตราโทษที่กำหนดแล้วก็ได้ ศาลจังหวัดทหารจะต้องทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลมณฑลทหาร หรือศาลทหารกรุงเทพ พิจารณาพิพากษาแล้วแต่กรณี กล่าวคือ หากศาลจังหวัดทหารนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลมณฑลทหารใดก็ส่งไปศาลมณฑลทหารนั้น แต่ถ้าอยู่ในเขตมณฑลทหารบกที่ 11 ซึ่งเป็นที่ตั้งของศาลทหารกรุงเทพ ก็จะต้องส่งไปยังศาลทหารกรุงเทพ

แต่มีข้อน่าสังเกตว่า หากคดีใดที่ฟ้องยังศาลจังหวัดทหารนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม สั่งให้ตุลาการพระธรรมนูญ 1 นาย ไปนั่งร่วมกับตุลาการศาลจังหวัดทหารอีก 2 นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว ศาลจังหวัดทหารนั้นก็จะมีอำนาจและหน้าที่ตั้งศาลมณฑลทหาร

5. ศาลมณฑลทหาร

5.1 ที่ตั้ง ศาลมณฑลทหาร เว้นแต่ศาลมณฑลทหารบกที่ 11 ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เพราะมีศาลทหารกรุงเทพตั้งอยู่

5.2 องค์คณะตุลาการ มีตุลาการ 3 นาย เป็นองค์คณะ คือตุลาการซึ่งเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร 2 นาย ตุลาการพระธรรมนูญ 1 นาย

5.3 การแต่งตั้งตุลาการ ผู้มีอำนาจบังคับบัญชามหาดไทย ซึ่งเป็นผู้รับมอบพระราชอำนาจเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งนายทหารชั้นสัญญาบัตร ซึ่งรับราชการประจำอยู่ในพื้นที่มหาดไทยนั้น ๆ เป็นตุลาการศาลมหาดไทย

5.4 **อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี** มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีที่จำเลยมียศทหารชั้นนายพลหรือเทียบเท่า

6. ศาลทหารกรุงเทพ

6.1 **ที่ตั้ง** อยู่ที่กรมพระบรมมณูญ กระทรวงกลาโหม

6.2 **องค์คณะตุลาการ** มีตุลาการ 3 นาย เป็นองค์คณะ คือ ตุลาการซึ่งเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร 2 นาย ตุลาการพระบรมมณูญ 1 นาย

6.3 **การแต่งตั้งตุลาการ** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นผู้รับมอบพระราชอำนาจ เป็นผู้ที่มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลทหารกรุงเทพ

6.4 **อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี** มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทุกบทกฎหมาย โดยไม่จำกัดชั้นยศของจำเลย

7. ศาลประจำหน่วยทหาร

7.1 **ที่ตั้ง** ตามหน่วยทหารที่มีกำลังทหารไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่นอกราชอาณาจักร หรือกำลังเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักร

7.2 **องค์คณะตุลาการ** มีตุลาการ 3 นาย เป็นองค์คณะ คือ ตุลาการซึ่งเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร 2 นาย ตุลาการพระบรมมณูญ 1 นาย

7.3 **การแต่งตั้งตุลาการ** ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาหน่วยทหาร ซึ่งเป็นผู้ได้รับมอบพระราชอำนาจเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งนายทหารสัญญาบัตร ซึ่งรับราชการประจำอยู่ในหน่วยทหารนั้น เป็นตุลาการศาลประจำหน่วยทหาร

7.4 **อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี** มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีที่จำเลยมียศทหารชั้นนายพลหรือเทียบเท่า

8. ชั้นยศและอาวุโสของตุลาการ

8.1 ในศาลทหารชั้นต้น ตุลาการซึ่งมิใช่ตุลาการพระบรมมณูญ ต้องมียศ

ทหารสูงกว่าหรือเท่าจำนวนที่มียศสูงสุด ยศของจำนวนให้ถือในขณะฟ้อง แต่ถ้าไม่มีนายทหารที่มียศสมควรครบเป็นองค์คณะ ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการจะแต่งตั้งนายทหารที่เห็นสมควรเป็นตุลาการก็ได้ และผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการจะแต่งตั้งตุลาการสำรองไว้ก็ได้

8.2 ตุลาการพระธรรมนูญ เป็นตุลาการในศาลทหารได้ทุกศาล แต่ต้องมียศตามชั้นศาล ดังนี้

8.2.1 ศาลทหารชั้นต้น ต้องเป็นนายทหารชั้นนายร้อย นายเรือ หรือนายเรืออากาศ ขึ้นไป

8.2.2 ศาลทหารกลาง ต้องเป็นนายทหารชั้นนายพัน นายนาวา หรือนายนาวาอากาศ ขึ้นไป

8.2.3 ศาลทหารสูงสุด ต้องเป็นนายทหารชั้นนายพล หรือนายทหารชั้นพันเอก นาวาเอก หรือนาวาอากาศเอก ซึ่งรับเงินเดือนอัตราพันเอกพิเศษ นาวาเอกพิเศษ หรือนาวาอากาศเอกพิเศษ

8.3 ให้ตุลาการที่มีอาวุโสสูงสุด เป็นประธานในการพิจารณาพิพากษาคดี

9. ศาลทหารกลาง

9.1 ที่ตั้ง อยู่ที่กรมพระธรรมนูญ กระทรวงกลาโหม

9.2 องค์คณะตุลาการ มีตุลาการ 5 นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา ประกอบด้วยนายทหารชั้นนายพล 1 หรือ 2 นาย นายทหารชั้นนายพัน นายนาวา หรือนายนาวาอากาศ ขึ้นไป 1 หรือ 2 นาย ตุลาการพระธรรมนูญ 2 นาย เป็นนายทหารชั้นนายพัน นายนาวา หรือนายนาวาอากาศ ขึ้นไป

9.3 การแต่งตั้งตุลาการ นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งตุลาการ และตุลาการทำหน้าที่ตุลาการพระธรรมนูญเป็นประจำไว้หลายนาย เพื่อประกอบเป็นองค์คณะ เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งแล้ว จะมีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีในราชกิจจานุเบกษา

9.4 อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ศาลทหารกลาง เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ของทหาร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารชั้นต้น

10. ศาลทหารสูงสุด

10.1 ที่ตั้ง อยู่ที่กรมพระธรรมนุญ กระทรวงกลาโหม

10.2 องค์คณะตุลาการ มีตุลาการ 5 นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา กติ ประกอบด้วยนายทหารชั้นนายพล 2 นาย เป็นตุลาการ และตุลาการพระธรรมนุญ 3 นาย ซึ่งเป็นนายทหารชั้นพันเอกที่รับเงินเดือนพันเอกพิเศษ นาวาเอกพิเศษ หรือนายนาวาอากาศเอกพิเศษ หรือนายทหารชั้นนายพล

10.3 การแต่งตั้งตุลาการ นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งตุลาการ และตุลาการทำหน้าที่ตุลาการพระธรรมนุญเป็นประจำไว้หลายนาย เพื่อประกอบเป็นองค์ คณะ เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งแล้ว จะมีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีในราชกิจจานุเบกษา

10.4 อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ศาลทหารสูงสุด เป็นศาลชั้นฎีกาของ ทหาร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารกลาง กติ ที่ศาลทหารสูงสุดพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งเป็นอันถึงที่สุด

11. อำนาจของตุลาการนายเดี่ยว ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ตุลาการนาย เดี่ยว มีอำนาจ

11.1 ออกหมายเรียก ออกหมายอาญา ออกหมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไป ยังจังหวัดอื่น

11.2 ออกคำสั่งใดๆ ซึ่งมีใช้เป็นไปในทางวินัยข้าราชการข้อพิพาทแห่งคดี

11.3 ถ้าตุลาการนั้นเป็นตุลาการพระธรรมนุญ ก็ให้มีอำนาจทำการไต่สวน หรือสืบพยานได้ด้วย

บทที่ 4 ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ

1. **ในเวลาไม่ปกติ** คือ ในเวลาที่มีการรบหรือสถานะสงคราม หรือมีการประกาศใช้กฎอัยการศึก ศาลทหารซึ่งมีอยู่เดิมในเวลาปกติคงพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในเวลาไม่ปกติได้ตามอำนาจของศาลทหารนั้น ๆ ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 3 แต่ถ้าผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกได้ประกาศ หรือผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้สั่งตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก ให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาใด ๆ อีก ก็ให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามประกาศหรือคำสั่งนั้นได้ด้วย

2. **ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ** คงมีชื่อของศาล องค์คณะตุลาการ อำนาจศาล ในการพิจารณาพิพากษาเหมือนกับศาลทหารในเวลาปกติ และให้นำบทบัญญัติของศาลทหารในเวลาปกติมาใช้กับศาลทหารในเวลาไม่ปกติ โดยอนุโลมด้วย

เนื่องจากศาลทหารในเวลาไม่ปกติก็คือศาลทหารในเวลาปกติ ซึ่งทำหน้าที่อีกฐานะหนึ่งตามสถานการณ์ดังกล่าวใน ข้อ 1. เพื่อให้เป็นที่ทราบว่าเป็นศาลทหารในเวลาไม่ปกติ จึงใช้วันที่ประกาศใช้กฎอัยการศึกวงเล็บไว้ท้ายชื่อศาลนั้น เช่น ศาลทหารกรุงเทพในเวลาไม่ปกติซึ่งพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดในระหว่างประกาศใช้กฎอัยการศึก เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ก็ใช้ว่า “ศาลทหารกรุงเทพ (ใช้กฎ 6 ต.ค. 19)” ศาลมณฑลทหารบกที่ 5 ใช้ว่า “ศาลมณฑลทหารบกที่ 5 (ใช้กฎ 6 ต.ค. 19)”

3. **การแต่งตั้งผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และจำศาลพลเรือน** ในเวลาไม่ปกติ ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการมีอำนาจแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลพลเรือนเป็นตุลาการ และแต่งตั้งพนักงานอัยการ จำศาลพลเรือน หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เหมาะสมเป็นอัยการทหาร และจำศาลทหารได้ ทั้งนี้ ก็เพื่อแก้ปัญหาในกรณีที่มีคดีในศาลทหารในเวลาไม่ปกติเพิ่มขึ้นจนเกินกำลังเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

ในกรณีที่มีการปฏิบัติและมีการประกาศใช้กฎอัยการศึก ถ้ามีประกาศหรือคำสั่งของคณะปฏิวัติให้คดีที่มีข้อหาในความผิดบางอย่างอยู่ในอำนาจศาลทหารที่จะพิจารณาพิพากษาคณะปฏิวัติก็จะแต่งตั้งให้ศาลพลเรือนที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเป็นศาลทหาร และ

แต่งตั้งให้ผู้พิพากษาศาลพลเรือนเป็นตุลาการศาลทหาร แต่งตั้งให้พนักงานอัยการเป็นอัยการทหาร และแต่งตั้งให้จำศาลพลเรือนเป็นจำศาลทหารด้วย

ศาลพลเรือนที่ได้รับแต่งตั้งเป็นศาลทหารก็คงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีคำสั่งให้ดำเนินคดีในศาลทหารไปตามปกติ สำหรับคดีที่มีคำสั่งให้ดำเนินคดีในศาลทหาร ศาลพลเรือนก็จะทำหน้าที่ศาลทหาร โดยใช้ชื่อศาลเดิมไว้ในวงเล็บ เช่น ศาลอาญาที่ทำหน้าที่เป็นศาลทหารก็จะใช้ว่า "ศาลทหารกรุงเทพ (ศาลอาญา)"

4. เมื่อหมดภาวะการรบหรือสถานะสงครามหรือใช้กฎอัยการศึก ศาลทหารยังคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ค้างอยู่ในศาลหรือยังมีโต้ฟ้อง แต่ผู้ที่มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มีอำนาจสั่งโอนคดีหรือส่งผู้ต้องหาไปดำเนินคดียังศาลทหารแห่งอื่นได้ และให้ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีเช่นนี้มีอำนาจและหน้าที่ถึงศาลทหารในเวลาไม่ปกติ

บทที่ 5 ศาลอาญาศึก

1. ศาลอาญาศึก จะมีขึ้นได้เฉพาะเมื่อหน่วยทหารหรือเรือรบอยู่ในยุทธบริเวณ ศาลนี้ไม่ประจำอยู่เหมือนศาลทหารในเวลาปกติซึ่งทำหน้าที่ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ ศาลอาญาศึกเป็นศาลที่ตั้งอยู่กับหน่วยทหารหรือเรือรบในเขตยุทธบริเวณ แล้วแต่หน่วยทหารหรือเรือรบจะไปอยู่ในยุทธบริเวณใด จะเป็นในราชอาณาจักรหรือนอกราชอาณาจักรก็ได้ ศาลอาญาศึกที่ตั้งขึ้นแล้ว เมื่อหมดภาวะการรบหรือสถานะสงคราม หรือเลิกใช้กฎอัยการศึก ศาลอาญาศึกยังคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ยังค้างอยู่ในศาล แต่ผู้ที่มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลอาญาศึกหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มีอำนาจสั่งโอนคดีให้ศาลทหารแห่งอื่นพิจารณาพิพากษาได้ ส่วนคดีที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาศึก แต่ยังไม่ได้ฟ้อง ให้นำไปฟ้องยังศาลทหารแห่งอื่น และให้ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีเช่นนั้น มีอำนาจและหน้าที่ตั้งศาลอาญาศึก

นอกจากนี้ คดีที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาศึก ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการ ศาลอาญาศึก มีอำนาจส่งผู้ต้องหาไปยังศาลทหารแห่งอื่นให้ดำเนินการพิจารณาพิพากษาได้ และให้ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีเช่นนั้นมีอำนาจและหน้าที่ตั้งศาลอาญาศึก

2. การแต่งตั้งตุลาการศาลอาญาศึก

2.1 องค์คณะตุลาการ ศาลอาญาศึก มีตุลาการ 3 นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา ตุลาการต้องเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร

2.2 ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการ ศาลอาญาศึก เป็นศาลในยุทธบริเวณ ดังนั้น ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการจึงได้แก่ผู้บังคับบัญชาทหารสูงสุด ณ ที่นั้น ซึ่งมีกำลังทหารอยู่ในบังคับบัญชาไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน หรือผู้บังคับบัญชาในเรือรบ บัอม หรือที่มั่นอย่างใดๆ ของทหารหรือผู้ทำการแทน เป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลอาญาศึก เพื่อพิจารณาคดีอาญาที่เกิดขึ้นเฉพาะในเขตอำนาจหน้าที่ของหน่วยทหารนั้นได้ แต่ถ้าทหารบก ทหารเรือ

หรือทหารอากาศ กระทำกรร่วมกัน ก็ให้ผู้บังคับบัญชาสูงสุด ณ ที่นั้น เป็นผู้มีอำนาจ
แต่งตั้งบุคลากรศาลอาญาศึก

3. อำนาจศาลอาญาศึก ศาลอาญาศึก มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้ง
ปวง ซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้นในเขตอำนาจได้ทุกบทกฎหมายและไม่จำกัดด้วยบุคคล

ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยศาลทหารในเวลาไม่ปกติ มาใช้บังคับในศาลอาญาศึก
โดยอนุโลม

บทที่ 6

วิธีพิจารณาความอาญาทหาร

1. **บททั่วไป** วิธีพิจารณาความอาญาทหาร ให้นำกฎหมาย กฎ และข้อบังคับ ซึ่งออกตามกฎหมายฝ่ายทหารมาใช้บังคับ ถ้าไม่มีกฎหมาย กฎ และข้อบังคับฝ่ายทหาร ก็ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าวิธีพิจารณาข้อใด ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่จะใช้ได้

2. **การควบคุมผู้ต้องหา** การควบคุมผู้ต้องหาซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารนั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลทหารหรือไม่ก็ตาม ให้ผู้บังคับบัญชาทหารมีอำนาจสั่งควบคุมได้ โดยอนุโลมตามอำนาจลงทัณฑ์ซึ่งในกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร แต่การสั่งควบคุมตามอำนาจดังกล่าวของผู้ลงทัณฑ์ซึ่งทุกชั้นรวมกันต้องไม่เกินเก้าสิบวัน

ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยวินัยทหารมิได้ระบุผู้มีอำนาจลงทัณฑ์ซึ่ง หรือผู้รับทัณฑ์ซึ่งไว้ หรือให้อำนาจลงทัณฑ์ซึ่งไว้อย่างสูงไม่ถึงเก้าสิบวัน ให้นายทหารซึ่งมีตำแหน่งตั้งระดับชั้นผู้บัญชาการกองพลขึ้นไป เป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งควบคุมหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินเก้าสิบวัน ถ้าไม่มีนายทหารซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้บัญชาการกองพลขึ้นไป หรือผู้ต้องหาอยู่ต่างท้องถิ่นกับผู้บังคับบัญชา ก็ให้ผู้บังคับบัญชาทหารสูงสุด ณ ที่นั้น เป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งควบคุม

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำความผิด และเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร แต่ขณะที่ถูกเป็นผู้ต้องหา ผู้นั้นมิได้รับราชการสังกัดกระทรวงกลาโหม หรือเป็นผู้ที่ถูกปลดจากกองประจำการแล้ว หรือเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร แต่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารยังมิได้จักเข้ารับราชการในกองประจำการในสังกัดหน่วยทหารใด ให้นายทหารซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับการจังหวัดทหารบกขึ้นไปในท้องที่ที่การกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือในท้องที่ที่จับตัวผู้ต้องหาได้ เป็นผู้ที่มีอำนาจ

สั่งควบคุมหลายครั้งก็ติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมด ต้องไม่เกินเก้าสิบวัน

การควบคุมผู้ต้องหาให้ถือว่าเป็นการควบคุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3. การสอบสวน นายทหารพระธรรมนูญหรืออัยการทหาร มีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญาที่ปวงซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหาร แต่ถ้ามีเหตุอันสมควรผู้บังคับบัญชาจะสั่งให้นายทหารชั้นสัญญาบัตรทำการสอบสวนก็ได้ ทั้งนี้ ไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การสอบสวนดังกล่าวข้างต้น ให้ถือว่าเป็นการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาค่าย เพื่อประโยชน์แก่การสอบสวน ให้ผู้มีหน้าที่ทำการสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกให้บุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือส่งสิ่งใดที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานได้

สำหรับอัยการทหารนั้น มีอำนาจทำการสอบสวนเพิ่มเติม หรือจะสั่งให้ผู้มีหน้าที่สอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมก็ได้

เนื่องจากผู้มีอำนาจสอบสวนคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร มีทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารและพนักงานสอบสวน กระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย จึงมีข้อตกลงกันในเรื่องการสอบสวนดังนี้

3.1 การสอบสวนคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ซึ่งเกิดขึ้นภายในเขตที่ตั้งของทหาร หรือเกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารด้วยกัน หรือคดีอาญาที่เกี่ยวข้องด้วยวินัยทหาร หรือความลับของทางราชการทหาร โดยปกติให้อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายทหารทำการสอบสวนตามวิธีพิจารณาความอาญาทหาร แต่ถ้าฝ่ายทหารร้องขอให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยลำพัง หรือร่วมกับฝ่ายทหารก็ให้พนักงานสอบสวนให้ความร่วมมือตามที่ฝ่ายทหารร้องขอ

3.2 ในกรณีที่ฝ่ายทหารร้องขอให้พนักงานสอบสวนดำเนินการอย่างอื่น นอกจากการสอบสวนตามที่กล่าวใน 3.1 เช่น การสืบสวน การค้น หรือจับกุม เมื่อฝ่ายทหารได้ให้ข้อเท็จจริงหรือหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ก็ให้พนักงานสอบสวนให้ความร่วมมือ

3.3 ถ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ได้รับแจ้งความไว้ หรือได้ประสบเหตุและมีเหตุจำเป็นที่จะต้องสอบสวน ก็ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนไปพลางก่อน แล้วรีบแจ้งให้ฝ่ายทหารทราบ ถ้าฝ่ายทหารขอรับตัวไปดำเนินการ ก็ให้มอบตัวและสำนวนการสอบสวนให้ไป แต่ถ้าฝ่ายทหารไม่รับตัวผู้ต้องหาไปดำเนินการหรือไม่แจ้งให้ทราบ ก็ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไปจนเสร็จสำนวน

3.4 คดีอาญาที่ทหารเป็นผู้ต้องหานอกจากที่กล่าวใน 3.1 ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ฝ่ายทหารมาร่วมฟังการสอบสวนในคดีนั้นในโอกาสแรก ถ้าฝ่ายที่มาร่วมฟังการสอบสวนมีความสงสัยอย่างหนึ่งอย่างใดในการสอบสวน ก็ให้ร้องขอต่อพนักงานสอบสวนให้ซักถามให้ ถ้าพนักงานสอบสวนไม่ซักถามให้ ก็ให้ฝ่ายทหารที่มาร่วมฟังการสอบสวนทำบันทึกในข้อที่พนักงานสอบสวนไม่ซักถามติดไว้ในสำนวนการสอบสวน ส่วนวิธีที่จะนำพยานเข้าสอบสวนนั้น ให้อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน แต่กรณีที่ฝ่ายทหารจะนำพยานเข้าสอบสวน ถ้าพนักงานสอบสวนขัดข้อง ก็ให้ฝ่ายทหารทำบันทึกเหตุที่ขอนำพยานเข้าสอบสวนติดสำนวนไว้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อประกอบการพิจารณาของพนักงานอัยการ หรืออัยการทหารต่อไป

4. การฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

4.1 ศาลทหารในเวลาปกติ ให้อัยการทหารหรือผู้เสียหายซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา แต่ถ้าผู้เสียหายมิได้เป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารแล้ว ต้องมอบคดีให้อัยการทหารเป็นโจทก์

4.2 ศาลทหารในเวลาไม่ปกติหรือศาลอาญาศึก หรือศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลอาญาศึก ให้อัยการทหารเท่านั้นมีอำนาจเป็นโจทก์ ผู้เสียหายจะเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารหรือไม่ก็ตาม ต้องมอบคดีให้อัยการทหารเป็นโจทก์

4.3 เมื่ออัยการทหารได้ตรวจสำนวนการสอบสวนแล้วมีความเห็นว่า คดีไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ให้ส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ เพื่อพิจารณาคำวินิจฉัยคดีนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และในกรณีเช่นนี้พนักงานอัยการจะส่งสำนวนการสอบสวนกลับคืนไปยังอัยการทหารเพื่อให้ดำเนินคดีนั้นมิได้

4.4 ศาลทหารมีอำนาจพิพากษาให้จำเลยคืนทรัพย์สิน ใช้ราคาทรัพย์สิน หรือใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายให้แก่รัฐบาลได้ในกรณีที่จำเลยกระทำผิด เมื่ออัยการทหารร้องขอ

4.5 ถ้าโจทก์ร้องขอให้ยึดทรัพย์สินจำเลย ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการส่งคดีนั้นไปยังศาลพลเรือนในท้องถิ่นที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ และให้ศาลพลเรือนสั่งจัดการยึดทรัพย์สินในคดีนั้นต่อไปตามกฎหมายโดยไม่ต้องฟ้องอีกสำนวนหนึ่ง ส่วนหน้าที่อัยการทหารให้มอบให้พนักงานอัยการจัดการว่าความในศาลพลเรือนชั้นยึดทรัพย์สินต่อไปจนกว่าจะถึงที่สุด

เรื่องนี้ในทางปฏิบัติ เมื่อศาลทหารมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้จำเลยคืนทรัพย์สิน ใช้ราคาทรัพย์สิน หรือใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายให้รัฐบาลแล้ว ศาลทหารจะจัดการให้มีการบังคับคดีเสียก่อน หากจำเลยไม่จัดการตามคำบังคับคดี ศาลทหารจึงจะรายงานให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการทหารทราบ เพื่อส่งสำนวนนั้นไปยังศาลพลเรือนในท้องถิ่นที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ เพื่อขอให้จัดการยึดทรัพย์สินในคดีนั้นต่อไป

4.6 ผู้เสียหายจะร้องขอให้จำเลยคืนทรัพย์สิน ใช้ราคาทรัพย์สิน หรือใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในศาลทหารไม่ได้ ผู้เสียหายจะต้องไปดำเนินคดีแพ่งในศาลพลเรือนอีกส่วนหนึ่งต่างหาก

4.7 ในการพิพากษาคดีแพ่ง ศาลพลเรือนจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาของศาลทหาร

5. การแต่งตั้งนาย

5.1 ศาลทหารในเวลาปกติ ให้ผู้เสียหายซึ่งมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาคตามทีกล่าวไว้ใน 4.1 แต่งนายได้

5.2 ศาลทหารในเวลาปกติและศาลทหารในเวลาไม่ปกติ ให้จำเลยแต่งตั้งนายได้

นายต้องเป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความ หรือทนายตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด เมื่อนายได้รับอนุญาตจากศาลแล้ว ให้ว่าต่างหรือแก้ต่างได้

ทนายตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด ต้องเป็นบุคคลดังนี้

5.2.1 เป็นข้าราชการประจำการ สังกัดกระทรวงกลาโหมขณะร้องขอเป็นทนาย

5.2.2 สอบความรู้ทางกฎหมายได้ปริญญาตรี หรือเทียบได้ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี

5.2.3 ได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาตำแหน่งตั้งแต่วันที่ผู้บังคับกองพันหรือเทียบเท่าขึ้นไป ให้ความรู้ได้เฉพาะกตินั้น

5.3 ศาลอาญาศึกษาหรือศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลอาญาศึกษาห้ามแต่งตั้ง

5.4 ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป สำหรับกรณีที่อนุญาตให้จำเลยแต่งตั้งทนายได้ตามที่กล่าวไว้ใน 5.2 ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการให้ศาลตั้งทนายให้ และในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปี แต่ไม่ถึงสิบปี ถ้าจำเลยแถลงต่อศาลก่อนเริ่มพิจารณาว่าจำเลยอยากจนและต้องการทนาย ก็ให้ศาลตั้งทนายให้ ในการนี้ศาลอาจไต่สวนเพื่อให้ได้ความว่าจำเลยเป็นคนยากจนจริงก็ได้ ทั้งนี้ ศาลจะตั้งทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความ หรือจะตั้งทนายตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนดก็ได้ ในกรณีที่ศาลตั้งทนายตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด ให้ถือว่าทนายนั้นได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ

6. การโอนคดี โจทก์หรือจำเลยมีสิทธิยื่นเรื่องราวต่อศาลทหารสูงสุด ขอให้โอนคดีไปยังศาลทหารแห่งอื่นได้ เมื่อมีเหตุผลที่อาจเป็นการชักขวางหรือไม่สะดวก หรือไม่อาจดำเนินคดีในศาลทหารท้องถิ่นนั้นได้ และถ้าศาลทหารสูงสุดอนุญาตตามคำขอนั้นก็ให้ส่งโอนคดีไปยังศาลแห่งอื่นคงที่ศาลทหารสูงสุดระบุไว้ คำสั่งโอนคดีของศาลทหารสูงสุดนี้ให้เป็นอันถึงที่สุด

ทางปฏิบัติในการโอนคดีนั้น โจทก์หรือจำเลยต้องยื่นคำร้องต่อศาลทหารชั้นต้นที่พิจารณาคดีนั้น ศาลทหารชั้นต้นจะส่งสำเนาให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ และสอบถามว่าจะมีข้อคัดค้านหรือไม่ ถ้ามีให้ชี้แจงภายในระยะเวลาไม่เกินเจ็ดวัน เมื่อพ้นกำหนดแล้วศาลทหารชั้นต้นจะรวบรวมเรื่องส่งไปยังศาลทหารสูงสุด ถ้าศาลทหารสูงสุดต้องการสำนวนด้วยก็ให้จัดส่งต่อไป เมื่อศาลทหารสูงสุดส่งคำสั่งมาแล้ว ศาลทหารชั้นต้นจะได้จัดให้คู่ความทราบคำสั่ง เมื่อมีคำสั่งให้โอนคดีไป ศาลทหารชั้นต้นจะจำหน่ายคดีนั้น และส่งสำนวนและหลักฐานต่าง ๆ ไปยังศาลทหารที่รับโอนคดี

7. การส่งประเด็น ศาลทหารมีอำนาจส่งประเด็นให้ศาลทหารแห่งอื่นหรือศาลพลเรือนสืบพยาน ให้ศาลที่รับประเด็นมีอำนาจและหน้าที่ตั้งศาลเดิม และให้มีอำนาจส่ง

ประเด็นไปยังศาลอื่นอีกต่อหนึ่งได้ การส่งประเด็นไปยังศาลพลเรือนตามที่กล่าวแล้ว ถ้า
อัยการทหารไม่ไปดำเนินคดีเอง ก็ให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแทนอัยการทหาร

ในกรณีที่ศาลทหารส่งประเด็นไปให้ศาลพลเรือนสืบพยานให้ นั้น อัยการ
ทหารย่อมตามประเด็นไปว่าคดีในศาลพลเรือนที่สืบประเด็นนั้นได้

8. **การสืบพยานในศาล** การพิจารณาและสืบพยานในศาลทหาร ตามหลักทั่วไป
จะต้องทำต่อหน้าจำเลย แต่ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพหรือไม่ตั้งใจฟังการพิจารณาและการ
สืบพยาน ศาลจะไม่พิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลยนั้นก็ได้

9. **ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงในฟ้อง** ในการพิจารณาของ
ศาลทหาร ถ้าปรากฏว่าข้อเท็จจริงในทางพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงดังที่กล่าวมาในฟ้องเพียง
รายละเอียด เช่น เกี่ยวกับเวลาหรือสถานที่กระทำความผิด หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐาน
ลักทรัพย์ กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก รับของโจร หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานโดย
เจตนากับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันในสาระสำคัญอันจะเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง เว้นแต่จะ
ปรากฏแก่ศาลว่าการที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงขอต่อสู้

10. **การอุทธรณ์และฎีกา**

10.1 โจทก์หรือจำเลยอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลทหาร
ในเวลาปกติได้ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษา หรือคำสั่งให้
จำเลยฟัง

10.2 ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการหรือผู้มีอำนาจสั่งลงโทษอุทธรณ์หรือฎีกาได้
ภายในสามสิบวัน นับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จำเลยฟัง

10.3 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารในเวลาไม่ปกติและศาลอาญาศึก
หรือศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลอาญาศึก ห้ามอุทธรณ์หรือฎีกา

10.4 ห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่มีได้ยกขึ้นว่ากันตั้งแต่
ศาลทหารชั้นต้น เว้นแต่จะเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือเกี่ยวกับการไม่
ปฏิบัติตามบทบัญญัติอื่นว่าด้วยการอุทธรณ์และฎีกา

10.5 ห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ในคดีที่ศาลทหารกลางพิพากษายืน ศาลทหารชั้นต้นให้ยกฟ้องโจทก์ โดยอาศัยข้อเท็จจริง หรือพิพากษายืนให้ลงโทษหรือแก้ไขเล็กน้อย และจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือศาลทหารชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แม้ศาลทหารกลางพิพากษาแก้ไขมากกว่าก็ตาม ถ้าศาลทหารกลางยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกว่ากำหนดที่ว่ามานี้

11. การบังคับคดีความคำพิพากษา

11.1 ศาลทหารในเวลาปกติและศาลทหารในเวลาไม่ปกติ เมื่อพิพากษาและคดีถึงที่สุดแล้ว ศาลจะออกหมายแจ้งโทษเด็ดขาดไปให้ผู้มีอำนาจสั่งลงโทษทราบ เมื่อผู้มีอำนาจสั่งลงโทษได้รับหมายแล้ว ก็มีหน้าที่สั่งในท้ายหมายไปยังเจ้าหน้าที่โดยตรง เช่น สั่งไปยังเรือนจำให้ลงโทษจำคุกจำเลยตามคำพิพากษาของศาลทหารอีกต่อหนึ่ง

11.2 ถ้าเป็นคำพิพากษาของศาลทหารซึ่งนั่งพิจารณา ณ ศาลพลเรือน และมีผู้พิพากษาศาลพลเรือนเป็นตุลาการ ให้บังคับคดีไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ เมื่อศาลพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยคดีถึงที่สุดแล้ว ศาลนั้นเองจะออกหมายไปยังเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่ลงโทษให้ลงโทษตามคำพิพากษาต่อไป โดยตรง

11.3 ส่วนคำพิพากษาของศาลอาญาศึก หรือศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลอาญาศึก ให้ผู้มีอำนาจสั่งลงโทษจัดการให้เป็นไปตามคำพิพากษาได้ทีเดียว เว้นแต่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตเป็นหญิงและมีครรภ์อยู่ ให้รอไว้จนคลอดบุตรเสียก่อนแล้วจึงให้ประหารชีวิต

11.4 ในคดีที่อุทธรณ์ได้ตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร ศาลทหารชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตไปยังศาลทหารกลางเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษาเช่นว่านี้ยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลทหารกลางจะได้พิพากษายืน

11.5 **ผู้มีอำนาจสั่งลงโทษ**ตามข้อ 11.1 คือ

(1) นายทหารผู้บังคับบัญชาจำเลยซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ชั้นผู้บัญชาการกองพลขึ้นไป หรือมีตำแหน่งตั้งแต่ชั้นผู้บังคับกองพันขึ้นไป ที่อยู่ต่างท้องถิ่นกับผู้บังคับ

บัญชา ตำแหน่งชั้นผู้บัญชาการกองพลขึ้นไป เป็นผู้มีอำนาจสั่งลงโทษตามคำพิพากษาของ ศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร หรือศาลทหารกรุงเทพ

(2) ผู้มีอำนาจแต่งตั้งบุคลากรศาลทหารชั้นต้น เป็นผู้มีอำนาจสั่งลงโทษในกรณีที่จำเลยอยู่ต่างท้องถิ่นกับผู้บังคับบัญชา หรือไม่อยู่ได้บังคับบัญชาของทหาร

(3) ผู้มีอำนาจแต่งตั้งบุคลากรศาลประจำหน่วยทหาร หรือศาลอาญา-ศึก เป็นผู้มีอำนาจสั่งลงโทษตามคำพิพากษาของศาลนั้น ๆ

พิมพ์ที่... สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University Press.